

FİKRİ VE SİNÂİ HAKLAR BÜLTENİ

İNTERNET VE FİKRİ HAKLAR

BU SAYIDA

İNTERNETİN GÜCÜ VE TELİF HAKLARI
AÇISINDAN SORUNLAR

ESERİN İNTERNET ORTAMINA AKTARILMASI

GELİŞMİŞ ÜLKELERDE HUKUKİ
DÜZENLEMELER VE ETİK TARTIŞMALAR

TÜRKİYE'DE TELİF HAKLARI İÇİN ÖNERİLEN
DÜZENLEMELER

İnternet, iletişim, bilgiye erişim ve yayım açısından sunduğu avantajlarla tüm dünyada hızla yayılmakta ve diğer iletişim, basım ve dağıtım teknolojilerini birleştirerek geleceğin medyası olma yönünde önemli bir gelişim göstermektedir. Bu gelişim, özellikle gelişmiş ülkelerde internetin büyümesini desteklemek amacıyla yapılan yatırımlarla desteklenmektedir. Ancak internetin sunduğu büyük fırsatlar ve kolaylıklar, bazı yeni sorunları da beraberinde getirmektedir.

Bu sorunların başında, eser sahiplerinin telif haklarının korunması gelmektedir. İnternet, bir yandan yeni yaratıcılık alanlarını teşvik ederken, diğer yandan kültürel ve sanatsal üretimin güvenliğini tehdit edebilecek telif hakları ihlallerine neden olabilmektedir. Bu çalışmada, internetin telif hakları üzerindeki etkileri kavramsal bir çerçevede ele alınmış, internet ortamında yaşanan telif hakları ihlalleri betimlenmiş ve bu hakların korunmasına yönelik çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

MC LEGAL

METİN ÇİÇEK AVUKATLIK ORTAKLIĞI

1. GİRİŞ

Telif hakkı ve fikrî hak kavramları, eser sahiplerinin eserleri üzerindeki haklarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Başlangıçta tüm eser türlerini kapsadığı düşünülen "fikrî hak" terimi, patent, marka ve ticari sırlar gibi sınai hakları da içerdiğinden, günümüzde özellikle bilim, edebiyat, müzik, güzel sanatlar ve sinema eserleri gibi yaratıcı ürünler için "telif hakları" terimi tercih edilmektedir.

Telif, kelime anlamı olarak düzenlenmiş ve yazılmış eser anlamına gelirken, telif hakları yaratıcının eser üzerindeki maddi ve manevi haklarını ifade eder. Bu hak, eserin somut formundan çok, fikrin özgün biçimlendirilmesine dayanır. Örneğin, bir kitabın çalınması mülkiyet hakkını ihlal ederken, içerikteki fikirlerin başka biri tarafından sahiplenilmesi telif hakkı ihlaline yol açar.

Bir toplumun kültür seviyesi, fikir emeğine gösterilen saygı ile doğru orantılıdır. Yaratıcı çabalar, bilim, sanat ve edebiyatın gelişiminde kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle fikir ve sanat eserlerinin korunması, aynı zamanda ulusal kültürün korunması anlamına gelir. Koruma sağlandığında, yaratıcı bireylerin emekleri desteklenir ve bu da yeni eserlerin ortaya çıkmasını teşvik eder.

Telif haklarının önemi yalnızca kültürel alanda değil, ekonomik yaşamda da kendini göstermektedir. Örneğin, ABD'de telif hakları büyük bir endüstri oluşturmuş ve 1997 yılında ekonomiye 400 milyar dolarlık bir katkı sağlamıştır. Bu durum, telif haklarının yalnızca yaratıcı eserlerin korunmasını değil, aynı zamanda ekonomik büyümeyi de desteklediğini gösterir. Ancak, günümüzde telif hakları sık sık ihlal edilmekte ve internet bu ihlallerin en yoğun yaşandığı alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır.

2. İNTERNETİN GÜCÜ VE TELİF HAKLARI AÇISINDAN SORUNLAR

İnternet, bilgiye ve bilgisayar kaynaklarına global erişim sağlayarak bilim, eğitim, ticaret ve eğlence gibi pek çok alanda devrim yaratmıştır. Ancak bu gelişim, telif hakları açısından birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Şöyle ki;

- **Kolay Çoğaltma ve Dağıtım:** İnternet, eserlerin kolayca kopyalanmasını ve milyonlarca kullanıcıya ulaştırılmasını mümkün kılar. Bir web sitesine erişildiğinde, site içeriği kullanıcının cihazına otomatik olarak kopyalanır. Bu kopyalama süreci, masrafsız, kalite kaybı olmadan ve sınırsız şekilde gerçekleştirilebilir. Ayrıca, e-posta veya web aracılığıyla telif hakkına tabi içerik, çok geniş bir kitleye hızla ulaştırılabilir.
- **Eser Türlerinin Eşitliği:** Dijital ortamda tüm bilgiler, bilgisayar diliyle "bit" olarak ifade edilir. Bu nedenle, dijital ortamda saklanan bir eser, ister yazılım ister müzik veya film olsun, teknik olarak aynı yapıya sahiptir. Bu durum, telif hukuku açısından eser türlerinin ayrımını zorlaştırmaktadır.

MC LEGAL

METİN-ÇİÇEK AVUKATLIK ORTAKLIĞI

- **Yeni Eser Türleri:** Bilgisayar oyunları ve sanal gerçeklik uygulamaları gibi yeni eser türleri, metin, ses, görüntü ve animasyonu birleştirerek geleneksel telif kategorilerinin ötesine geçmektedir. Web aracılığıyla kitap ve dergiler okunabilir, müzik dinlenebilir, video içerikler izlenebilir ve oyun oynanabilir. Bu yenilikler, interneti diğer yayın ve dağıtım teknolojilerinden farklı bir platform haline getirmiştir.

- **Etkileşimlilik ve Değişkenlik:** İnternetin etkileşimli yapısı, kullanıcıların içeriklere erişim sağlarken aynı zamanda içerik üzerinde değişiklik yapabilmesine olanak tanır. Ancak, bu durum, içeriklerin bütünlüğünü korumayı zorlaştırır. Elektronik ortamda bilgi, kolaylıkla değiştirilip yeniden dağıtılabilir, bu da telif hakkı ihlallerine yol açabilir.

- **Doğrusal Olmama:** Geleneksel kitap ve filmler, belirli bir sırada tüketilmek üzere tasarlanmıştır. Ancak web sayfaları, dinamik bağlantılar sayesinde kullanıcıya içerikleri kendi tercihlerine göre gezinme imkânı tanır. Bu durum, talebe dayalı yeni bir çoğaltma modeli oluşturmakta ve yazarlık kavramını yeniden şekillendirmektedir.
- **Sınırlar Üstü Konum:** İnternet, ulusal sınırları aşan bir yapıya sahiptir. Ancak telif haklarının korunması, ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Bu durum, uluslararası telif hakları uyumsuzluklarına neden olmakta ve bu hakların korunmasını daha karmaşık hale getirmektedir.

İnternetin gücü ve küresel etkisi, telif haklarının korunmasını hem teknik hem de hukuki açıdan daha zorlu bir hale getirmiştir.

Gelişmiş ülkelerde, bu sorunları çözmek adına çeşitli düzenlemeler yapılmış olsa da, internet çağında telif haklarını korumak, süregelen bir mücadele olmaya devam etmektedir.

3. ESERİN İNTERNET ORTAMINA AKTARILMASI

Bir eserin sayısal ortama dönüştürülerek internete aktarılması fikri hukukta "işleme" olarak tanımlanır. Bu işlem, eserin sahibinden izin alınmasını gerektirir. Ancak, internet ortamında bu zorunluluk sıkça ihlal edilmektedir ve MP3 formatı bu ihlallerin başlıca örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

3.1. MP3 Formatı ve Telif Hakkı Sorunları

MP3, ses dosyalarını sıkıştırarak yüksek kalitede depolama ve iletim imkânı sunan bir format olarak internet ve bilgisayar uygulamaları için ideal bir araçtır.

Ancak, bu formatın yaygın kullanımı, telif hakları açısından ciddi sorunlar yaratmıştır. Özellikle Napster gibi platformlar, kullanıcıların MP3 dosyalarını ücretsiz indirerek geniş bir yelpazede müzik eserlerine erişim sağlamasına olanak tanımıştır.

3.2. Türkiye’de Durum ve Yasal Düzenlemeler

Türkiye’de de bir eserin internette yayınlanabilmesi için eser sahibinin izni gereklidir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda (FSEK) dijital iletim, yayma hakkı kapsamında değerlendirilmektedir ve bu da eser sahibinin iznine bağlıdır. Ancak, bu yasal düzenlemelere rağmen, Türkçe içerikli web sitelerinde yaygın olarak izinsiz kopyalama ve dijital aktarım yapılmaktadır. Özellikle MP3 formatındaki müzik eserleri ve sinema filmleri, birçok web sitesinde kullanıcıların erişimine açık tutulmaktadır.

3.3. Çözüm Arayışları ve Önlemler

Telif hakkı ihlallerini önlemek için çeşitli mekanizmalar geliştirilmiştir. Bunlar arasında:

- **Meslek Birlikleri ile Uzlaşma:** Almanya ve İsviçre gibi ülkelerde, müzik sitelerinin ilgili meslek birlikleriyle iş birliği yaparak lisans anlaşmaları yoluyla yasal düzenlemeler oluşturulması teşvik edilmektedir.
- **Dijital İzleme Sistemleri:** Eserlere dijital olarak gömülen bilgiler sayesinde, izinsiz kopyaların tespiti mümkün hale gelmiştir. Bu tür sistemler, izinsiz çoğaltmayı büyük ölçüde engellemektedir.

3.4. Etik ve Yasal Tartışmalar

MP3 ve benzeri uygulamaların kullanımı konusundaki etik ve yasal tartışmalar devam etmektedir. Yasal düzenlemeler tamamlanana kadar, kullanıcıların bu tür platformları kullanmaktan kaçınmaları, hem hukuki hem de etik açıdan doğru bir yaklaşım olacaktır.

İnternet çağında eserlerin korunması ve yasalara uygun bir şekilde paylaşılması, hem kullanıcılar hem de içerik sağlayıcılar için ortak bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır.

4. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE HUKUKİ DÜZENLEMELER VE ETİK TARTIŞMALAR

Dijital ortamdaki eserlerin telif haklarının korunması, teknolojik çözümlerle ve hukuki düzenlemelerle geliştirilmeye devam etmektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde bu konuda önemli adımlar atılmaktadır. Şifreleme gibi teknik önlemler alınırken, telif haklarına ilişkin hukuki düzenlemeler tüm tarafların (yazarlar, sanatçılar, yayıncılar ve halk) haklarını gözeterek şekillendirilmeye çalışılmaktadır.

4.1. ABD ve Digital Millennium Copyright Act

ABD, dijital eserlerin korunması konusunda önemli adımlar atmış ve Digital Millennium Copyright Act (DMCA) adlı kanunu yürürlüğe koymuştur. Bu kanunun hazırlanma sürecinde, Fikri Mülkiyet Çalışma Grubu oluşturularak uygulamaya rehberlik edecek bir rapor hazırlanmıştır. Çalışma grubu, telif hakkı ile ilgili şu önemli konuları değerlendirmiştir:

- **İletim Hakkı:** Dijital bir eserin internette erişilmesi, kopyalama ile eşdeğer görülmüştür. Her erişim bir kopyalama anlamına geldiğinden, bu işlemin eser sahibinin izni olmadan yapılması telif hakkı ihlali olarak değerlendirilmiştir.
- **Şifre ve Parola Koruması:** Eserlere izinsiz erişimi engelleyen şifreleme ve parolaların aşılması, telif hakkı ihlali sayılmış; bu tür teknolojilerin geliştirilmesi, ithalatı ve dağıtımı yasaklanmıştır.
- **İlk Satış İlkesi:** Dijital eserler için fiziksel kopyalardan farklı olarak, bir eserin başkasına transfer edilmesi durumunda yeni bir kopya olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, ilk satış ilkesi dijital eserlere uygulanmamalıdır.
- **Servis Sağlayıcıların Sorumluluğu:** İnternet servis sağlayıcıları (ISS), kullanıcılarının telif hakkı ihlallerinden dolayı sorumlu tutulabilecektir.

Bu rapor, telif haklarının korunması açısından sıkı önlemler içermekle birlikte, dürüst kullanım ve ilk satış gibi temel doktrinlere yeterince yer verilmediği için eleştirilmiştir. Eleştiriler, büyük yayıncı şirketlerin lehine taraflı bir yaklaşım sergilendiğini öne sürmüştür.

4.2. Uluslararası Anlaşmalar ve Uygulamalar

1996'da Cenevre'de düzenlenen Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) toplantısında, 150 ülkenin kabul ettiği iki önemli antlaşma imzalanmıştır:

1. Telif Hakları Antlaşması (Copyright Treaty)

2. İcracı Sanatçı ve Fonogram Antlaşması (Performances and Phonograms Treaty)

Bu anlaşmalar, korsanlıkla mücadele ve telif haklarının korunması için temel düzenlemeler getirmiştir. Öne çıkan maddeler şunlardır:

- Şifreleme gibi teknik korumaları aşmanın yasaklanması.
- Korsan faaliyetlerde kullanılan araçların üretimi ve dağıtımının engellenmesi.
- Sahtecilik ve yanıltıcı bilgilerin önlenmesi için telif hakkına konu bilgilerin kasıtlı değiştirilmesinin yasaklanması.

4.3. Korsan Yayın ve Yazılım ile Mücadele Örgütleri

Dünya genelinde korsan faaliyetlerle mücadele için pek çok örgüt kurulmuştur. Bunlar arasında en etkili olanlar:

- Sinema Film Birliği (MPA): 80 ülkede korsan yayınlarla mücadele etmektedir.
- İş Yazılımı İttifakı (BSA): Yazılım korsanlığı ile ilgili çalışmalara öncülük etmektedir.

Bu örgütler, özellikle internet üzerinden yapılan korsan faaliyetlere karşı yoğun çaba göstermekte ve yerel düzeyde ciddi mücadeleler yürütmektedir. Türkiye’de de bu çalışmaları yürüten uluslararası örgütlerin temsilcilikleri bulunmaktadır.

4.4. Etik ve Hukuki Tartışmalar

Dijital eserlerin korunmasında hem hukuki hem de etik dengeler gözetilmektedir. Halkın bilim, sanat ve bilgiye erişim hakkı ile içerik üreticilerinin telif hakları arasındaki dengeyi sağlamak, bu sürecin en önemli hedeflerinden biridir. Etkin ve adil düzenlemeler, dijital çağda fikir ve sanat eserlerinin korunmasını mümkün kılacaktır.

5. TÜRKİYE’DE TELİF HAKLARI İÇİN ÖNERİLEN DÜZENLEMELER

Dijital çağda telif haklarının korunması için Türkiye’de eğitim, teknoloji ve hukuk alanında bir dizi düzenleme yapılması gerekmektedir.

Bu düzenlemeler, internetin hızla gelişen yapısına uygun şekilde toplumu bilinçlendirme, teknik altyapıyı iyileştirme ve hukuki çerçeveyi güçlendirme hedeflerine odaklanmalıdır.

1. Eğitim Boyutu

Telif hakları konusundaki eksik bilincin giderilmesi için eğitim alanında şu adımlar atılabilir:

- **Üniversite Müfredatında Yer Verilmesi:** Telif hakları, üniversitelerde YÖK tarafından planlanan enformatik derslerinin bir parçası olarak tüm bölümlerde işlenmelidir. Bu yaklaşım, konuya sistematik bir farkındalık kazandıracaktır.
- **Kamu Bilinçlendirme Kampanyaları:** Kültür Bakanlığı, meslek birlikleri ve yazar kuruluşları iş birliğiyle web siteleri, bilgilendirici toplantılar, kısa filmler ve posterler hazırlanarak toplum genelinde farkındalık artırılabilir.

2. Teknolojik Boyut

Türkiye’nin dijital altyapısını güçlendirmek ve internet erişimini daha yaygın hale getirmek için:

- **Altyapı Yatırımları:** ULAKNET’in başarıyla bağladığı üniversiteler gibi, ülke genelinde internet erişim omurgalarının kurulumu yaygınlaştırılmalı ve erişim maliyetleri azaltılmalıdır.
- **Tescil Mekanizmaları:** Dijital ortamda yayınlanan eserlerin özgünlüğünü ve telif hakkı ihlallerini tespit etmek amacıyla güvenilir tescil sistemleri oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalar, uzmanlar ve bilimsel-kültürel meslek birliklerinin onayı ile yürütülmelidir.

3. Hukuki ve İdari Boyut

Türkiye’de Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), dijital çağın gereklerine uygun şekilde güncellenmelidir. Bu kapsamda:

- **Telif Haklarının Güçlendirilmesi:**
 - Dijital eserlerin şifreleme ile korunmasını ihlal eden faaliyetler açıkça yasaklanmalıdır.
 - Şifreleme ve koruma sistemlerini aşmaya yönelik araçların üretimi ve satışı önlenmelidir.
 - Telif hakkı yönetim bilgisinin değiştirilmesi veya gizlenmesi engellenmelidir.
- **Korsan Yayınlarla Mücadele:** Yatırımcıların korsan faaliyetlerden korunmasını sağlamak için etkin önlemler alınmalı; böylece dijital alana yönelik yatırımlar teşvik edilmelidir.
- **İnternet Üst Kurulu’nun Güçlendirilmesi:** Bu kurulda, internetin sosyal, kültürel ve hukuki boyutları üzerinde çalışan uzmanlar ile meslek birlikleri ve yazar kuruluşlarının temsilcilerine yer verilmelidir.

4. Öğrenme ve Paylaşma Dengesinin Korunması

İnternetteki birçok içerik, paylaşma ve öğrenme amacıyla oluşturulmaktadır. Bu motivasyonun desteklenmesi için:

- **Eğitim ve Bilimsel Amaçlı Kullanım İzinleri:** Telif hakları düzenlemeleri yapılırken dürüst kullanım ilkesi korunmalı, eğitim ve bilimsel amaçlı çoğaltmalara belirli sınırlar dahilinde izin verilmelidir.
- **İfade Özgürlüğü:** Tescil mekanizmaları gibi düzenlemeler, ifade özgürlüğünü engellemeden uygulanmalıdır.

- Türkiye’de telif hakları konusunda yaygın bir bilgisizlik ve bu durumun neden olduğu ihlaller, kültürel, sanatsal ve ekonomik alanlarda önemli kayıplara yol açmaktadır. Fikri eserler, insan yaratıcılığının ve emeğinin somutlaşmış hali olup, bu eserlerin korunması, toplumun kültürel ve sanatsal gelişiminin yanı sıra ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği açısından da hayati bir öneme sahiptir.
- Fikri mülkiyetin korunması, yalnızca eser sahiplerinin haklarını güvence altına almakla kalmaz; aynı zamanda yeni eserlerin ortaya çıkmasını teşvik eder. Bu bağlamda, sanatçılar, yazarlar, yazılım geliştiriciler ve diğer yaratıcı bireyler, emeklerinin karşılığını alarak üretim süreçlerini devam ettirebilirler. Ancak, özellikle dijitalleşmenin hızla yayıldığı günümüzde, eser sahiplerinin hakları sıklıkla ihlal edilmekte, bu da telif haklarının korunmasında daha etkin önlemler alınması gerektiğini göstermektedir.
- İnternet ortamında eser sahiplerinin haklarının korunması, dijital çağın gereksinimlerine uygun ve teknolojik yenilikleri dikkate alan yasal düzenlemelerle mümkün olabilir. Bu nedenle, Türkiye’deki mevcut telif hakları mevzuatının güncellenmesi, dijital içeriklerin dağıtımı ve kullanımı konularında açık ve detaylı hükümler içermesi gerekmektedir. Örneğin, dijital platformlarda izinsiz içerik paylaşımına karşı daha etkin yaptırımlar uygulanmalı ve bu süreçler hukuki boşluk bırakmayacak şekilde yapılandırılmalıdır.
- Ancak yalnızca hukuki düzenlemelerin varlığı, telif hakları ihlallerinin önlenmesi için yeterli değildir. Toplumun telif hakları konusunda bilinçlendirilmesi, özdenetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve bireylerin bu konuda sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri çok daha büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada, hem kamu kurumları hem de özel sektör iş birliği içinde hareket etmelidir. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, bu süreçte liderlik üstlenmeli, ilgili meslek birlikleri, yazar ve sanatçı kuruluşları da farkındalık artırıcı projelerde aktif bir şekilde rol almalıdır. Eğitim kurumlarında bu konuda müfredata dahil edilecek dersler veya seminerler düzenlenebilir; aynı zamanda dijital platformlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşan bilgilendirme kampanyaları yürütülebilir.
- Sonuç olarak, dijital dünyada telif haklarının korunması, yalnızca yasal düzenlemelere ve yaptırımlara bağlı değildir. Toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi ve bireylerin etik bir anlayışla hareket etmesi, sürecin başarısında kilit rol oynamaktadır. İnternet kullanıcılarının, izinsiz içerik sağlayan sitelerden kaçınarak, yasal ve lisanslı içeriklere yönelmesi, hem eser sahiplerinin emeğinin korunmasına hem de toplumsal bilincin artmasına katkı sağlayacaktır. Bu yaklaşımla, uzun vadede hem kültürel üretim güçlenecek hem de telif haklarının korunmasına yönelik sağlam bir altyapı oluşturulacaktır.